

CRNA GORA
S K U P Š T I N A
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-51/18-81
Podgorica, 9. oktobar 2018. godine

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
MR MIHAILA ANĐUŠIĆA NA PANEL DISKUSIJI
„DOPRINOS MEDIJA SMANJENJU PREDRASUDA O ROMIMA“,
održanoj u Podgorici 8. oktobra 2018. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihailo Anđušić učestvovao je na Panel diskusiji na temu „Doprinos medija smanjenju predrasuda o Romima“, održanoj u Podgorici 8. oktobra 2018. Panel diskusiju je organizovala koalicija nevladinih organizacija "Ujedinjena podrška za inkluziju Roma u Crnoj Gori".

Uvodna izlaganja su imali: Šučko Baković, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Sunčica Mitrović Bakić, predstavnik Agencije za elektronske medije, Senad Sejdović, novinar RTCG, Kristina Četković, predstavnik NVO „35mm“, Violeta Hajrizaj, predstavnik prvog romskog portala „Romalitika“ i Jelena Jovanović iz Agencije „Arhimed“.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je saopštio da su mjere i aktivnosti preduzete na unapređenju položaja romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori dale značajne rezultate, ali još uvijek nijesu postignute dovoljne promjene.

Naglasio je da u izvještajima o radu Zaštitnika i na raznim konferencijama uvijek ističe da su Romi i dalje u kategoriji građana koji žive u teškim uslovima i kojima su prava ugrožena. Podsjetio je da rezultati istraživanja javnog mnjenja o percepciji diskriminacije pokazuju da su Romi u vrhu liste najdiskriminisanih grupa u crnogorskom društvu. Marginalizacija i društvena isključenost Roma dominantno je uzrokovana nedostatkom održivih rješenja u oblasti obrazovanja, zapošljavanja i socio-ekonomskog statusa, što je dovelo do generacijskog siromaštva koje se ne može prevazići bez dugoročne primjene mjera afirmativne akcije.

Iako je povećan broj romske djece koja pohađaju školu, Zaštitnik ocjenjuje da obrazovni sistem još uvijek nije odgovorio na sve probleme. Ukazao je da nije uspostavljena precizna baza podataka o djeci izvan školskog sistema, niti postoji adekvatna metodologija nadgledanja kvaliteta obrazovanja, ranog napuštanja škole i neredovnog pohađanja nastave.

Nizak nivo ekonomske aktivnosti, visoka stopa nezaposlenosti, te gotovo potpuna isključenost iz organa javne vlasti karakteristike su Roma i Egipćana, uslovljene niskom stopom opšteg i stručnog obrazovanja.

Zaštitnik je podsjetio da su Romi i Egipćani u većini slučajeva izolovani od ostatka stanovništva i uglavnom žive u naseljima koja su odvojena od neromskog stanovništva.

Naglasio je da romske i egipćanske zajednice nema u političkom odlučivanju u Crnoj Gori, jer Romi nemaju autentične predstavnike u Skupštini Crne Gore, niti u skupštinama jedinica lokalne samouprave. Podsjetio je da je 2013. godine Skupštini Crne Gore podnio Inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika kako bi se primjenom principa afirmativne akcije stvorila mogućnost da romska nacionalna zajednica, po ugledu na predstavnike hrvatskog naroda u Crnoj Gori, dobije šansu za političko predstavljanje. Međutim, Zakon još uvijek nije izmijenjen u tom pravcu.

Zaštitnik je informisao učesnike da je 2017. godine imao u radu tri predmeta u kojima je utvrđen govor mržnje, od čega je u dva predmeta govor mržnje bio zasnovan na etničkoj pripadnosti grupe prema kojoj je manifestovan i odnosio se na Rome.

Zaštitnik Šučko Baković je istakao da su mediji uvijek bili glavni kreatori javnog mnjenja koji imaju ogromnu moć da obrazuju, utiču, podstiču, usmjeravaju i na druge načine stvaraju stavove javnosti. Mišljenja je da štampani mediji više i korektnije izvještavaju o problemima i položaju romske zajednice, ali se zadržavaju na faktografskom prenošenju činjenica, bez analize konteksta događaja i kritičkog preispitivanja uzroka problema. Istraživanja su pokazala da se većina vijesti o Romima nalazi u rubrici „Hronika“ i da najveći dio vijesti govori o nedozvoljenim i kažnjivim radnjama koje su počinili Romi. Smatra da je u medijima još uvijek prisutno etiketiranje prema romskoj zajednici i prenošenje odgovornosti sa pojedinaca na cijelu grupu, čime se nanosi šteta cijeloj manjinskoj zajednici. Naglasio je da su primjeri neprofesionalnog izvještavanja i sada prisutni, jer se nacionalnost ponekad ističe prije imena i prezimena, čak i kada je to potpuno irelevantno za priču o kojoj se izvještava. Zaštitnik je sugerisao medijima da izbjegavaju navođenje etničke pripadnosti Roma i drugih nacionalnih grupa kada se govori o krađama, tučama, nesrećama, jer to stvara i jača predrasude. S druge strane, ukoliko postoje indicije da je neko pretučen ili da se prema njemu loše ophodilo zato što je Rom, onda je taj podatak važan, jer ukazuje na ugroženost i diskriminaciju. I dalje se može sresti prikazivanje fotografija djece Roma kako bi se ilustrovali teški uslovi njihovog života, a time se podržavaju stereotipi.

Zaštitnik ocjenjuje da dobra zakonska rješenja nijesu dovoljna da bi se romski glas čuo šire u javnosti. Očekuje da će primjera direktne diskriminacije biti sve manje, ali će u narednom periodu izazov biti borba protiv indirektne diskriminacije.

Apelovao je na novinare da se pridržavaju osnovnih principa i Kodeksa novinara, podsjećajući da javni servis po prirodi stvari mora sadržajnije da se bavi temama od značaja za sve pripadnike manjinskih zajednica. Ukazao je da je važno da mediji posvete pažnju praćenju položaja ranjivih grupa i kada one nijesu u žiži interesovanja kreatora javnih politika.

Zaključio je da bi mediji sa više pažnje trebalo da izvještavaju o pripadnicima manjinskih grupa, da se posvete analizi uzroka siromaštva kod pripadnika romske populacije i da Rome prikazuju kao dio zajednice.

Svoje izlaganje Zaštitnik je završio podsjećanjem na riječi profesorice Gordane Vilović sa Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu koja je saopštila da „mediji treba da budu romski zastupnici, advokati, ne zaboravljajući da je čovjek najvažniji, nezavisno od toga kojem narodu po rođenju pripada“.

Predstavnica Agencije za elektronske medije Sunčica Mitrović Bakić je saopštila da u Crnoj Gori gotovo ne postoje programi namijenjeni romskoj zajednici, jer od 13 crnogorskih televizijskih stanica postoji samo jedna emisija o Romima i to na javnom servisu. Postoji romski radio koji ima ograničen domet djelovanja, a samo dvije lokalne radio stanice izvještavaju o Romima. Obrade tema najčešće su takve da podstiču stereotipe i diskriminaciju prema ovoj populaciji. S obzirom na opšti trend prisustva „lake zabave“ u medijima, problemi iz realnog života se nedovoljno emituju. Ocijenila je da crnogorskom društvu nedostaju kvalitetni medijski sadržaji koji suštinski informišu, ukazuju na probleme i podstiču inkluziju. Smatra da je podrška države važna, jer produkcija kvalitetnih medijskih sadržaja zahtijeva novčana sredstva. Prisustvo stereotipa je karakteristika radijskih i televizijskih sadržaja, dok je govor mržnje češći na portalima. Ocjenjuje da programski sadržaji koji su namijenjeni romskoj populaciji nikada neće biti dovoljno interesantni za komercijalne medije, pa je uloga javnih servisa presudna. Saopštila je da je Agencija za elektronske medije u prethodne tri godine raspolagala fondom sredstava za podršku sopstvene produkcije radijskih emitera. Od pet konkursa realizovanih u protekle tri godine putem kojih je postojala mogućnost i za finansiranje programa za romsku zajednicu, samo tri grantu su realizovana. Riječ o dva grantu za Romski

radio i jedan programski sadržaj koji se emituje na Anteni M. Smatra da je neophodna opšta senzibilnost društva i medija o potrebi za ovakvim sadržajima, a dužnost svih institucija koje se bave ljudskim pravima, kao i civilnog društva jeste da podsjećaju medije na važnu ulogu koju treba da koriste u pravcu opšteg dobra. Vjeruje da će država prepoznati potrebu za stvaranjem dugoročnog i stabilnog fonda koji bi bio podrška finansiranju programskih sadržaja za koje ne postoji interes komercijalnih medija, ali postoji interes javnosti.

Senad Sejdović, novinar RTCG je govorio o svom iskustvu u Televiziji Crne Gore. Saopštio je da se od 2006. na Radiju Crne Gore emituje emisija o Romima na romskom jeziku, a od 2009. godine prikazuje se na Televiziji Crne Gore. Emituje se dva puta mjesečno, u trajanju od 25 minuta, što nije dovoljno da se prikaže život jedne populacije. Naveo je da brojne nevladine organizacije rade na poboljšanju položaja pripadnika romske populacije, ali su njihove aktivnosti kratkoročne i projektno orjentisane. Kamp Konik 1 najčešće je bio sinonim za Rome u Crnoj Gori, a negativne slike su pratile gotovo sve medijske priče o Romima. Kada je riječ o govoru mržnje smatra da je Kodeks novinara jasan i svi novinari bi trebalo da ga poštuju. Neophodno je mijenjati svijest pripadnika romske populacije, ali i cjelokupnog društva.

Predstavica NVO „35mm“ Kristina Četković je saopštila da su u okviru projekta finansiranog od strane Ambasade Australije u Republici Srbiji sprovedi istraživanje i analizu zastupljenosti marginalizovanih grupa u medijima. Projektom su obuhvaćeni Romi, pripadnici LGBT zajednice, osobe sa invaliditetom, žene žrtve porodičnog nasilja, bivši korisnici droga i drugih psihoaktivnih supstanci i mladi. Projekat je rezultirao emitovanjem šest emisija o marginalizovanim društvenim grupama na Radiju „Krš“ i publikovanjem sedam tekstova čiji autori su pripadnici marginalizovanih grupa.

Prvi ciklus analize realizovan je u decembru 2017. i januaru 2018, a drugi u aprilu i maju 2018. Utvrđeno je da se marginalizovanim grupama u medijima posvećuje malo prostora i pažnje, po jedna osmina stranice u štampanih medijima. Takođe, pripadnici manjinskih grupa rijetko su izvor informacija i direktni sagovornici, već o njima najčešće govore drugi. U periodu između dva ciklusa istraživanja nije bilo značajnijih promjena u pogledu zastupljenosti marginalizovanih grupa u medijima. Smatra da se pripadnicima romske populacije ne daje prilika i mogućnost da se bave politikom. Pripadnici marginalizovanih grupa žele da govore o pozitivnim iskustvima iz njihovog života, dok ljudi iz ostatka društva o njima uglavnom govore u negativnom kontekstu. Od marginalizovanih grupa u medijima najviše su zastupljeni mladi, zatim osobe sa invaliditetom, pa Romi, a na kraju su pripadnici LGBT zajednice i bivši korisnici psihoaktivnih supstanci. Zaključila je da je važno da novinari budu edukovani o ljudskim pravima kako bi iz tog ugla posmatrali probleme sa kojima se suočavaju pripadnici ranjivih grupa.

Predstavica prvog romskog portala „Romalitika“ Violeta Hajrizaj je naglasila da je njihov cilj da objektivno i tačno informišu javnost o svim važnim pitanjima, a posebno o životu Roma. Portal je počeo sa radom 5. novembra 2017. godine- na dan obilježavanja Dana romskog jezika. Tri stalna člana redakcije i pet mladih iz romske zajednice žele da ukažu na probleme sa kojima se suočavaju, ali i da doprinesu smanjenju predrasuda prema Romima. Naglasila je da su pohađali obuku o novinarstvu na kojoj su učili o osnovnim formama izvještavanja. Želja im je da sami Romi izvještavaju o Romima i da sarađuju sa ostalim stanovništvom kako bi zajednički doprinijeli poboljšanju položaja pripadnika romske populacije u Crnoj Gori.

Jelena Jovanović iz Agencije „Arhimed“ je predstavila rezultate istraživanja o zastupljenosti Roma u medijima, čiji cilj je bio provjera kvaliteta i kvantiteta njihove zastupljenosti na televiziji, štampanim i onlajn medijima u prvoj polovini 2018. U tom periodu zabilježena je 721 objava o Romima, odnosno u prosjeku četiri objave dnevno. Poređenja radi, u prvoj polovini 2017. godine evidentirane su 822 objave o Romima. U većem broju objava se afirmativno govorilo o Romima, a u 113 slučajeva negativno, dok je 87 objava sadržalo

stereotipe o pripadnicima ove populacije. Romi su najzastupljeniji u informacijama o integraciji i u rubrici „Hronika“. Najčešće su pojedinci govorili o Romima, a zatim predstavnici Vlade Crne Gore. Međutim, analizom je utvrđeno da su pojedinci najčešće negativno govorili o Romima.

Ključni rezultati ovog istraživanja su pokazali da je prisutno irelevantno pominjanje etničke pripadnosti, akcenat u izvještavanju je na negativnom, a ne afirmativnom aspektu, izostaju predlozi za rješavanje uočenih problema, a negativne fotografije o Romima prate određeni tekst.

U diskusiji su učestvovali: mr Mihailo Anđušić, član Odbora za ljudska prava i slobode, Ajša Hadžibegović, razvojna direktorica u NVO „Građanska alijansa“, Fana Delija, izvršna koordinatorka Centra za romske inicijative, Samir Jaha, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“ i Dragoljub Duško Vuković, predstavnik NVO „Media centar“.

Tokom diskusije učesnici su komentarisali rezultate istraživanja, kao i ulogu koju novinari, urednici medija, predstavnici nadležnih institucija, ali i svaki građanin treba da imaju u cilju smanjenja predrasuda prema svim ranjivim grupama. Takođe, bilo je riječi o samoregulaciji i ulozi samoregulatornih tijela u sprečavanju negativnog izvještavanja. Ocijenjeno je da samoregulacija u Crnoj Gori nije efikasna i da bi svaki od portala trebao da ima administratora. Dobro je što pojedini mediji imaju svoje ombudsmane, ali bi trebalo jačati ulogu Medijskog savjeta za samoregulaciju. Veoma je bitno da se identifikovani problemi rješavaju strateški.

Član Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihailo Anđušić je istakao da je Odbor za ljudska prava i slobode svojim aktivnostima, u okviru zakonodavne i kontrolne funkcije Skupštine, značajno doprinio poboljšanju položaja pripadnika romske populacije u Crnoj Gori. Ocijenio je da je u mnogim oblastima ostvaren napredak, a naročito u obrazovanju koje je preduslov za kvalitetnu inkluziju romske populacije u crnogorsko društvo. Smatra da podaci o zastupljenosti Roma u medijima mogu biti korisni za kreiranje budućih aktivnosti kojima bi se doprinijelo smanjenju predrasuda prema pripadnicima ove populacije. Zaključio je da se samo zajedničkim i koordiniranim aktivnostima mogu postići vidljiviji rezultati u ovoj oblasti.

S obzirom na ogromnu ulogu u društvu, ocijenjeno je da mediji u narednom periodu treba da daju još veći doprinos smanjenju predrasuda prema Romima. Zaključeno je da se jedino zajedničkim djelovanjem, uz koordinirane akcije svih nadležnih subjekata i u saradnji sa pripadnicima romske populacije, mogu postići rezultati u eliminisanju postojećih stereotipa o Romima.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković